

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
Інститут психології імені Г.С. Костюка

**Тамара Піроженко, Ірина Карабаєва, Людмила Соловйова,
Олена Хартман, Олена Федорчук, Людмила Токарєва**

**ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ
РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Препринт

Київ 2023

УДК 159.922; 159.922.6; 159.923

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України
(протокол № 7 від 23 травня 2023 р.)*

Рецензенти:

Лариса ШАТИРКО, старший науковий співробітник лабораторії психології навчання імені І.О. Синиці Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Юрій САВЧЕНКО, доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук, доцент

Піроженко Т.О., Карабаєва І.І., Соловйова Л.І., Хартман О.Ю., Федорчук О.І., Токарева Л.Д.

Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : препринт. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 32 с.

ISBN 978-617-7745-23-4

У матеріалах викладено основні положення та результати наукового дослідження «Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи». Зокрема, представлено аналіз даних експериментальної частини дослідження, які зібрано в результаті апробації єдиного, універсального діагностичного інструментарію, визначальним критерієм якого виступив компетентнісний підхід до наскрізних для дитини дошкільного та молодшого шкільного віку знань, вмінь та навичок на противагу кількісним показникам розвитку дитини за окремими освітніми напрямками.

Видання може становити інтерес для науковців та практиків у галузі вікової та педагогічної психології, керівників органів державної влади та місцевого самоврядування, викладачів, аспірантів.

Номер державної реєстрації наукового дослідження: 0121U107587

© Тамара Піроженко, Ірина Карабаєва, Людмила Соловйова,
Олена Хартман, Олена Федорчук, Людмила Токарева, 2023
ISBN 978-617-7745-23-4 © Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ОСНОВНА ЧАСТИНА	6
2.1. Обґрунтування та опис методичного інструментарію комплексної оцінки готовності дитини шестирічного віку до навчання в умовах сучасних змін та реформування системи початкової освіти	6
2.2. Характеристика вибірки експериментальної частини дослідження	11
2.3. Комплексна оцінка готовності дитини до шкільного життя	16
2.4. Сім'я як чинник успішної адаптації дитини до умов шкільного життя	23
ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА	26
Рекомендована література	29
Додаток	30
Відомості про авторів	31

ВСТУП

Актуальність наукового дослідження обумовлюється потребою збалансування зусиль дорослих у забезпеченні повноцінного психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку на перехідному етапі від дошкільної до початкової освіти, який визначатиме дошкільну зрілість дитини як основу формування готовності старшого дошкільника до набуття нового соціального статусу школяра та оволодіння навчальною діяльністю. В умовах сучасної школи проблема готовності дитини старшого дошкільного віку до шкільного навчання звучить особливо гостро. Освітні стандарти та орієнтири Нової Української Школи проголошуючи серед основних пріоритетів педагогіку партнерства та оновлення підходів до навчання учнів, посилюють акценти на формуванні ключових компетентностей зростаючої особистості. У зв'язку з цим, першочергового значення набуває сучасна інтерпретація феномену «готовність дитини до навчання у школі», визначення його складових компонентів на основі компетентнісного та цілісного підходу до оцінки досягнень дитини, набутих протягом дошкільного періоду. Оновлення системи оцінювання готовності дитини до систематичного навчання у школі передбачає також врахування нових, доведених психологічною наукою аспектів готовності, як то готовність дитини взаємодіяти з навколишнім світом, здатність до ціннісної регуляції дій у пізнавальній та соціальній активності тощо.

Важливість наукового аналізу проблеми готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання у сучасній школі посилюється тим, що в умовах сьогодення останній рік перед школою старші дошкільники проживають в різних соціальних умовах та способах організації навчання в закладах дошкільної освіти, центрах розвитку дитини, сім'ї; окрім того вибір часу вступу дитини до першого класу школи: з шести чи семи років, залишається за батьками майбутніх першокласників, що разом створює загрозу нехтування індивідуальних та вікових особливостей шестирічних дітей, які по суті залишаються дошкільниками з притаманними їм відмінностями, провідною

ігровою діяльністю. Повноцінний розвиток дітей в умовах першого класу сучасної школи залежатиме від того, наскільки повно при цьому будуть враховуватися їх індивідуальні та вікові психологічні особливості, рівень готовності до систематичного навчання, як шестирічних так і семирічних дітей. В цьому разі питання пошуку та розробки засобів психологічної діагностики готовності дитини до шкільного навчання набуває особливої гостроти.

Об'єкт дослідження – психічний розвиток дитини старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – психологічні особливості готовності дитини 6 та 7 років життя до навчання в умовах реформування української школи.

Мета дослідження – визначити психологічні особливості готовності дитини 6 та 7 років життя до навчання в умовах реформування української школи.

Методи дослідження – теоретичний аналіз проблеми, анкетування, інтерв'ю, метод експертних оцінок, тести, діагностичні методики, методи статистичної перевірки інформації.

Перспективність - використання розробленого співробітниками лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України інструментарію в роботі з дітьми від 5,5 до 7,0 років обґрунтовує в практиці дошкільної та початкової освіти широке цільове призначення експрес-діагностики «Чарівні перетворення» для підтримки вікових та індивідуальних досягнень дітей старшого дошкільного віку, вибору свідомої позиції батьків вихованців щодо рішення вступу дитини до школи, виявлення психолого-педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, які мають відповідати стандартам дошкільної та початкової освітньої галузі і тим сприяти рішенню завдань наступності між дошкільною та початковою освітою дитини, безперервності та послідовності розвитку особистості впродовж життя.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

2.1. Обґрунтування та опис методичного інструментарію комплексної оцінки готовності дитини шестирічного віку до навчання в умовах сучасних змін та реформування системи початкової освіти

Проблема діагностики готовності дітей дошкільного віку до систематичного навчання в школі має своє представлення як в теоретичній, так і практичній площині. Безпосередньо з'явившись з потреб практики вона довгий час залишалась предметом прикладних досліджень. Проблема готовності дитини до шкільного життя актуалізує важливі питання онтології зростання людини, становлення психологічних досягнень, завдяки яким у дитини з'являється можливість опанувати нову соціальну ситуацію розвитку, нові види діяльності, новий характер взаємовідносин з однолітками і дорослими. Очевидним стає те, що проблема вивчення готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах сучасної школи стає однією з фундаментальних проблем в системі наук про дитину та її розвиток. Особливу значимість в умовах модернізації освіти та новому нормативно-правовому контексті набуває проблема наступності дошкільного та початкового навчання, ядром якого є готовність дітей дошкільного віку до умов сучасної школи.

Соціальна значимість теми дослідження обумовлена появою в соціумі нового ставлення до дитинства, нагальної потреби до пошуку ефективних варіантів та способів організації навчання дитини дошкільного віку в різних видах освітніх установ.

Практична значимість обумовлена необхідністю практиків у сучасних методиках вивчення готовності дітей до навчання в НУШ. Результати аналізу питання про обізнаність педагогів закладів дошкільної і початкової освіти у використанні діагностичних методик засвідчили, що стан їх використання не повною мірою відповідає сучасним вимогам, новому соціальному замовленню. Спостерігаються різні позиції педагогів щодо

готовності до вирішення проблем дошкільної та початкової ланок освіти (див. додаток).

Зростання актуальності проблематики готовності дітей до систематичного навчання в школі для системи освіти в останній час поєднується зі зниженням кількості наукових публікацій досліджень в цій області, особливо в галузі дитячої психології, що дає змогу стверджувати про кризу в дослідженнях проблеми готовності дітей дошкільного віку до шкільного навчання, сутність якого складає протиріччя між системною природою феноменів готовності до шкільного навчання й обмеженістю традиційно застосованих в даній проблематиці аналітичної стратегії й методів дослідження.

З огляду психолого-педагогічної літератури з теми дослідження констатуємо, що зараз пропонується чимало способів визначення готовності дитини до систематичного шкільного навчання. Одні вчені та спеціалісти вважали достатнім критерієм досягнення певного ступеня морфологічного розвитку, інші пов'язували готовність з розумовим розвитком, треті вважали за необхідну умову певний рівень психічного, і перш за все особистісного, розвитку. Тому в реальній практиці, педагогічній і психологічній науках й досі існують розбіжності щодо розуміння понять «підготовка до школи», «готовність до школи», «шкільна зрілість», «психологічна готовність до школи».

Освітні стандарти та орієнтири дошкільної освіти та Нової Української Школи проголошуючи серед основних пріоритетів педагогіку партнерства та оновлення підходів до розвитку вихованців, посилюють акценти на формуванні ключових компетентностей зростаючої особистості, що потребує визначення його складових характеристик на основі цілісного та компетентнісного підходу до оцінки досягнень, набутих дитиною протягом дошкільного періоду. Розробка діагностичного інструментарію передбачає також врахування нових, доведених психологічною наукою аспектів готовності, як то готовність дитини

взаємодіяти з навколишнім світом, здатність до ціннісної регуляції дій у пізнавальній та соціальній активності тощо.

Вивчення готовності дитини до навчання в школі автори дослідження розглядають як оптимальне поєднання взаємодії комплексу компонентів, який охоплює всі основні сфери розвитку та діяльності дитини: інтелектуальну, емоційну, вольову; ігрову, творчу. Їх сукупність на певному рівні розвитку виявляється як дошкільна зрілість дитини, складові якої тісно взаємопов'язані і взаємозумовлені.

Узагальнення теоретичного і практичного матеріалу дало можливість розробити й описати діагностичну модель готовності дитини до шкільного навчання, що включає інтелектуальну, особистісну і соціально-психологічну складові, що є важливими як для оволодіння новою навчальною діяльністю як провідною на етапі шкільного життя, так і конструктивної адаптації дошкільника до нової системи взаємин з дорослими та однолітками.

Розроблена нами діагностика готовності дитини до шкільного навчання базується на поєднанні педагогічних і психологічних методів дослідження, побудованих на взаємодії дорослого з дитиною з врахуванням досягнень провідної для дошкільного віку ігрової діяльності. Основним критерієм було обрано усталений прояв показників інтелектуальної, мотиваційної, емоційно-вольової зрілості дитини, що відбивається у величині статистично узагальнених і усереднених значень.

Кількісні характеристики коефіцієнтів, значущість впливу компонентів на загальну готовність дитини до школи визначались шляхом аналізу відповідних літературних джерел, узагальнення досвіду роботи з підготовки дітей до школи в дошкільних освітніх закладах і початкових класах загальноосвітніх шкіл, а також результатів анкетування, бесід із вихователями й учителями.

Одержані кількісні дані розглядаються як орієнтир першого наближення для прогнозування успішності майбутньої провідної діяльності дітей – навчальної. В такий спосіб комплексна діагностика готовності дитини до школи з оптимальним поєднанням традиційних та інтерактивних методів і

організаційних форм роботи виконує діагностичну та прогностичну функцію/задачу.

Авторами проведеного дослідження здійснено розробку, обґрунтування, експериментальну апробацію та перевірку комплексного методичного інструментарію для здійснення оцінки готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування школи з урахуванням нових освітніх тенденцій компетентнісного підходу до оцінки особистісного розвитку.

Наукове обґрунтування методології проведеного дослідження

Методологічними засадами дослідження виступили положення філософії, психології і педагогіки щодо активності суб'єкта в пізнанні; впливу соціуму, навчання і виховання на розвиток особистості, унікальності дошкільного дитинства; взаємозв'язку теорії і практики; принципу системності й комплексності під час аналізу соціально-педагогічних явищ. Дослідження базується на Законі України «Про дошкільну освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Стандартах дошкільної та початкової освіти.

Важливою та сутнісно значимою для нашого дослідження є також синергетична концепція освіти, яка спрямовує педагогічні та психологічні дослідження на пошук ціннісної основи свого розвитку, з'ясування міри впливу суспільних детермінант на процес освітнього поступу, прагнення усвідомити внутрішні механізми саморозвитку і цілепокладання, пошук шляхів та механізмів глобалізації та інтеграції у світовий освітній науці (Г. Васянович, О. Вознюк, І. Коновальчук та ін.).

Теоретичними джерелами дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних дослідників з особистісно-орієнтованої освіти (І. Бех, С. Подмазін, О. Савченко, В. Сухомлинський, І. Якиманська та ін.), проблем дошкільної та початкової освіти (Л. Артемова, Т. Беньова, О. Кононко, З. Плохій, С. Ладивір, О. Проскура, Дж. Чепи), наступності дошкільної і початкової освіти (А. Богущ, З. Борисова, О. Киричук, В. Кузь, Т. Назаренко, Д. Струннікова, Г. Халаша та

ін.); сутності та компонентів готовності дитини до навчання в школі (Л. Божович, Л. Венгер, Ю. Гільбух, В. Котирло, Д. Ельконін та ін.).

В наукових традиціях лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (В. Котирло, С. Ладивір, Т. Кондратенко, С. Кулачківська, С. Тищенко, Т. Піроженко, К. Карасьова, І. Карабаєва, Л. Соловйова, О. Хартман, Л. Токарева, О. Федорчук) існує досвід досліджень питань підготовки дітей до навчання у школі в умовах дитячого садка та сім'ї, питань індивідуалізації виховання дітей в закладі дошкільної освіти з основами комплексної діагностики психічного розвитку дітей дошкільного віку, аналізу особистісного потенціалу дитини дошкільного віку в сучасному суспільстві та становлення ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку як пріоритетних індикаторів їх особистісного зростання. Означені наукові здобутки співробітників лабораторії створюють вагоме підґрунтя для здійснення сучасного наукового аналізу проблеми готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах кардинальних змін та реформування початкової школи. Особливо перспективним в цьому напрямку вбачаємо визначення критеріїв та розробку методичного інструментарію для здійснення комплексної оцінки готовності старших дошкільників до систематичного шкільного навчання з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей психічного розвитку шести та семирічних дітей, з урахуванням компетентнісного підходу до визначення особистісних досягнень дитини, урахуванням значущості сформованих ціннісних орієнтацій в регуляції поведінки та діяльності дитини.

Для вивчення готовності дитини 6 (7) років до школи науковцями лабораторії психології дошкільника розроблено комплекс діагностичних завдань «Чарівні перетворення» (далі КДЗ). З його допомогою можливо оцінити актуальний стан розвитку у дитини старшого дошкільного віку емоційно-ціннісного, пізнавального, комунікативно-мовленнєвого, творчого, регулятивного змістового компоненту діяльності – основи сформованих

соціально-психологічних якостей, життєвих вмінь та навичок, що визначають готовність дитини до навчання в умовах реформування української школи.

2.2. Характеристика вибірки експериментальної частини дослідження

Для вирішення завдання застосовано дескриптивну (описову) статистику, а саме: здійснено обробку емпіричних даних, їх систематизацією, наочне представлення у вигляді графіків та таблиць, а також їх кількісний опис через основні статистичні показники. Використано три методи подання даних: 1) табличне представлення, 2) графічне представлення, 3) розрахунок статистичних показників. Для проведення дослідження використано комплекс діагностичних завдань «Чарівні перетворення».

Генеральна сукупність та вибірка дослідження

Типи освітніх закладів – учасників експериментального дослідження: заклади дошкільної освіти, навчально-виховні комплекси, ліцеї, заклади загальної середньої освіти, інститути післядипломної педагогічної освіти, громадські організації, заклади вищої освіти. Географія наукового дослідження: м. Київ, Київська, Житомирська, Запорізька, Херсонська, Донецька, Одеська, Дніпропетровська, Харківська, Черкаська, Хмельницька, Тернопільська області. Загалом дослідженням було охоплено 292 дитини (146 хлопчиків та 146 дівчаток).

У нашому дослідженні розмірковуючи над поняттям «готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи» ми маємо на увазі не конкретну дитину, а дітей в цілому, які проживають етап передшкільного дитинства. Враховуючи існуючий казус розуміння вікових періодів (дошкільне дитинство) та відповідних соціальних позицій (дошкільник, молодший школяр/учень), мова йде про дітей 5 років (6-й рік життя) та 6 років (7-й рік життя). Отже, старші дошкільники – це досить велика множина об'єктів, яка не має чітко окреслених меж – *генеральна сукупність* (N). З метою перевірки передбачених в науковому дослідженні припущень щодо здійснення оцінки та стану готовності дітей старшого

дошкільного віку до навчання в умовах нової школи з врахуванням освітніх тенденцій комплексної оцінки життєвих компетентностей нами була спеціально *відібрана вибіркова сукупність* (вибірка) респондентів (n=292).

Вибірку укладено за допомогою *методу формування стратометричної випадкової вибірки*. Такий метод обрано оскільки для нас було важливо забезпечити відбір досліджуваних з певним набором характеристик. Отже, ми визначили елементи генеральної сукупності, розбили їх на страти (групи) та запропонували в кожному освітньому закладі, що виступає в ролі експериментальної бази для проведення прикладного наукового дослідження обрати респондентів. В такий спосіб до числа нашої вибірки потрапили досліджувані, які відповідають такому набору характеристик. *В закладах дошкільної освіти*: 1 особа - хлопчик, вік в діапазоні 5 р. 1 міс. - 5 р. 5 міс.; 1 особа - дівчина, вік в діапазоні 5 р. 1 міс. - 5 р. 5 міс.; 1 особа - хлопчик, вік в діапазоні 5 р. 6 міс. - 6 р. 1 міс.; 1 особа - дівчина, вік в діапазоні 5 р. 6 міс. - 6 р. 1 міс. В загальноосвітніх школах (*перший клас за програмою «Нова українська школа»*): 1 особа - хлопчик, вік в діапазоні 6 р. 1 міс. - 6 р. 5 міс.; 1 особа - дівчина, вік в діапазоні 6 р. 1 міс. - 6 р. 5 міс.; 1 особа - хлопчик, вік в діапазоні 6 р. 6 міс. - 7 р. 0 міс.; 1 особа - дівчина, вік в діапазоні 6 р. 6 міс. - 7 р. 0 міс. До числа вибірки включено респондентів із дотриманням етичних норм та правил проведення психологічного дослідження (інформування, добровільна участь/згода батьків, захист персональних даних).

Дана сформована вибірка респондентів є незалежною (незв'язною). Вважаємо дану вибірку досліджуваних репрезентативною, тобто такою, що здатна представляти досліджуване явище з погляду його мінливості в генеральній вибірці, що є однією з вимог для генералізації загальних висновків дослідження. Детальну інформацію про вибірку учасників дослідження подано в таблицях 1 - 4.

Таблиця 1

Загальна характеристика вибірки

Вікові діапазони	N	%
5 р. 0 міс. - 5 р. 5 міс.	127	43,50
5 р. 6 міс. - 6 р. 0 міс.	96	32,87
6 р. 1 міс. - 6 р. 5 міс.	52	17,81
6 р. 6 міс. - 7 р. 0 міс.	17	5,82

Таблиця 2

Середній вік респондентів у визначений діапазонах

Віковий діапазон	Років, місяців
5 р. 0 міс. - 5 р. 5 міс.	5,3
5 р. 6 міс. - 6 р. 0 міс.	5,6
6 р. 1 міс. - 6 р. 5 міс.	6,2
6 р. 6 міс. - 7 р. 0 міс.	6,8

Таблиця 3

Загальна характеристика вибірки за гендерною ознакою

Віковий діапазон	Хлопчики	%%	Дівчата	%%	Всього	%%
5 р. 0 міс. - 5 р. 5 міс.	63	49,60	64	50,40	127	100
5 р. 6 міс. - 6 р. 0 міс.	48	50	48	50	96	100
6 р. 1 міс. - 6 р. 5 міс.	26	50	26	50	52	100
6 р. 6 міс. - 7 р. 0 міс.	9	52,90	8	47,10	17	100
Всього	146		146			

Таблиця 4

Загальна характеристика вибірки залежно від типу закладу освіти

Віковий діапазон	Садок	%% від 243	Школа	%% від 49
5 р. 0 міс. - 5 р. 5 міс.	121	49,80	6	12,24
5 р. 6 міс. - 6 р. 0 міс.	89	36,625	7	14,29
6 р. 1 міс. - 6 р. 5 міс.	31	12,76	21	42,86
6 р. 6 міс. - 7 р. 0 міс.	2	0,823	15	30,61
Всього	243	100	49	100

Діагностичний інструментарій комплексної оцінки готовності дитини до систематичного шкільного навчання передбачає індивідуальну взаємодію дорослого (практичний психолог / вихователь дітей дошкільного віку / вчитель початкових класів) із дитиною на матеріалі трьох завдань та однієї ігрової ситуації. Для фахівців базових експериментальних закладів освіти, що є партнерами-учасниками проведення наукового дослідження підготовлено детальну інструкцію апробації діагностичного комплексу, проведено семінар щодо організації проведення діагностичної взаємодії із дітьми, а також надано серію індивідуальних методичних консультацій. Сценарний план проведення діагностичного обстеження, протокол та спосіб реєстрації даних представлено у методичних рекомендаціях «Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи» [4].

За допомогою онлайн інструментів сервісу Google Work Space підготовлено форми фіксації результатів використання комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення», а також збору зворотного зв'язку – коментарів, зауважень, побажань від апробаторів з можливістю їх подальшого кількісного, якісного та статистичного аналізу.

Застосування комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення» в роботі з дитиною 6-7-річного віку дає можливість визначити актуальний стан її готовності до систематичного навчання в школі. На основі зафіксованих проявів визначених показників дій дитини в процесі виконання діагностичних завдань та їх кількісного обчислення визначають один з п'яти рівнів готовності до шкільного життя, який дошкільник демонструє на момент обстеження.

Виконання дитиною першого завдання з комплексу діагностичних завдань – «Придумай гру з іграшкою» у бальному виразі оцінюється від 0 (дитина відмовилася від виконання завдання) до 27 (максимально можливий бал). Оцінювання та аналіз виконання дитиною цього завдання включає такі параметри, як вміння обирати, вміння складати розповідь; надає можливість характеризувати наявність досвіду ігрової діяльності в житті дитини, здатність

до комунікації, а також наявність досвіду взаємодії з однолітками. Розподіл балів оцінки виконання даного завдання, які входять у загальну оцінку стану готовності дитини до систематичного навчання має такі діапазони: 0 – 6; 7 – 11; 12 – 16; 17 – 21; 22 – 27. В протоколі фіксації результатів зазначаються наступні позиції: якісна оцінка змісту придуманої гри, якісна оцінка гри з точки зору можливої рольової взаємодії, наявність/відсутність правил гри, наявність елементів словесної (творчої) уяви та загальна оцінка процесу виконання дитиною завдання.

Виконання дитиною другого завдання з комплексу діагностичних завдань – «Шлях до чарівної скриньки» у бальному виразі оцінюється від 0 (дитина відмовилася від виконання завдання) до 11 (максимально можливий бал). Оцінювання та аналіз виконання дитиною цього завдання включає такі параметри: вміння обирати, вміння оцінювати складність завдання відносно власних сил, вміння об'єктивно оцінювати результат власних зусиль, вміння орієнтуватися на площині (ліворуч, праворуч, вгору, вниз). Розподіл балів за цим завданням, а також додаються до загальної оцінки стану готовності дитини до навчання в школі має такі діапазони: 0 – 2; 3 – 4; 5 – 7; 8 – 9; 10 – 11. В протоколі фіксації результатів відмічаються: якість вибору ігрового завдання певної складності, результат виконання цього завдання – обрав завдання певної складності і впорався з ним, або не впорався. Крім того, здійснюється оцінка малюнку дитини «Шлях до чарівної скриньки».

Наступне завдання «Чарівні перетворення фігури» має лаконічний бальний вираз від 5 до 0, де 5 – це ідеальний варіант виконання, 0 – відмова дитини виконувати завдання.

Оцінка вміння дитини взаємодіяти з дорослим в освітній ситуації ґрунтується на основі проявів сформованості довільної регуляції дій дитини, які вона продемонструвала під час виконання комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення». Зокрема, схарактеризованими будуть: вміння дитини виконувати дії за зразком, за словесною інструкцією дорослого; вміння виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати

труднощі; вміння дотримуватися теми спілкування з дорослим. Розподіл балів оцінки проявів сформованості довільної регуляції дитини мають такі діапазони (від найгіршого до найкращого результату): 0 – 2; 3 – 7; 8 – 12; 13 – 17; 18 – 20, і також додаються до загальної оцінки стану готовності дитини до навчання в школі.

Для формулювання висновків щодо комплексного абриса актуального стану готовності дитини до систематичного навчання в умовах реформування української школи та здійснення його якісної характеристики визначаємо загальну суму балів, що зафіксовані в протоколах. Рівні готовності у бальному виразі дорівнюють таким діапазнам (від «дитина до школи не готова» до «готовність до навчання в школі сформована повною мірою»): 0 – 6; 7 – 17; 16 – 31; 32 – 46; 47 – 63.

2.3. Комплексна оцінка готовності дитини до шкільного життя

Готовність дитини до навчання в школі розглядається як оптимальне поєднання взаємодії комплексу компонентів, який охоплює всі основні сфери розвитку та діяльності дитини: інтелектуальну, емоційну, вольову; ігрову, творчу. Їх сукупність на певному рівні розвитку виявляється як дошкільна зрілість дитини, складові якої тісно взаємопов'язані і взаємозумовлені.

Узагальнення теоретичного і практичного матеріалу дало можливість розробити й описати діагностичну модель готовності дитини до шкільного навчання, що включає інтелектуальну, особистісну і соціально-психологічну складові, що є важливими як для оволодіння новою навчальною діяльністю як провідною на етапі шкільного життя, так і конструктивної адаптації дошкільника до нової системи взаємин з дорослими та однолітками.

Кількісні характеристики коефіцієнтів, значущість впливу компонентів на загальну готовність дитини до школи визначались шляхом аналізу відповідних літературних джерел, узагальнення досвіду роботи з підготовки дітей до школи в дошкільних освітніх закладах і початкових класах загальноосвітніх шкіл, а також результатів анкетування, бесід із вихователями й учителями.

Комплекс діагностичних завдань «Чарівні перетворення» базується на поєднанні педагогічних і психологічних методів дослідження, побудованих на взаємодії дорослого з дитиною з врахуванням досягнень провідної для дошкільного віку ігрової діяльності. В дослідженні досягнень ігрової діяльності враховано наступні показники: *складність сюжету та його послідовне розгортання, творче привнесення чогось нового в придуману гру, рівень рольової взаємодії, чітке визначення правил гри і дотримання їх дитиною.*

Аналіз даних вказує на те, що здатність придумати гру та реалізувати ігровий задум демонструють діти всіх вікових діапазонів старшого дошкільного віку: 1 група - від - 5 р. 1 міс. - 5 р. 5 міс.; 2 група - від - 5 р. 6 міс. - 6 р. 0 міс.; 3 група – від - 6 р. 1 міс. - 6 р. 5 міс.; 4 група – від – 6 р. 6 міс. - 7 р. 0 міс. Так, усі діти (292 особи) придумали гру з іграшкою – 99,32% . При цьому високі показники у прояві таких досягнень як змінювати і доповнювати сюжет цікавим змістом, самостійно і творчо розвивати його, вільно комбінуючи події і персонажів з різних смислових сфер по-різному проявили діти в підгрупах різних діапазонів: Так, 33,86% дітей наймолодшої підгрупи (5 р. 1 міс. - 5 р. 5 міс.) продемонстрували високий рівень вказаних досягнень; найбільша кількість дітей (42,7%) з високими досягненнями в 2 групі (5 р. 6 міс. – 6 р. 0 міс.); 40,38% дітей 3 групи та 41,18% дітей 4-й найстаршої підгрупи мають відповідні високі досягнення.

Враховуючи значущість та провідне місце в житті дитини старшого дошкільного віку досвіду ігрової діяльності означені результати (40% із загальної кількості дітей) вказують на відсутність постійної практики творчої ігрової діяльності в житті дітей. Варто зауважити, що досить велика кількість дітей відчували складнощі різного ступеня при побудові сюжету, у призначенні ролей та змісту правил до придуманої гри. Наші досліджувані старші дошкільники ще не змогли, в повній мірі, розвинути сюжет, не завжди здатні вживатися в прийнятну роль і будувати свої стосунки з іншими, виходячи з рольової позиції. Доречно зазначити, що в основі придуманої дитиною гри у великій кількості випадків лежать доволі одноманітні, шаблонні сюжети. Деяка

одноманітність, спрощеність і примітивність придуманої дітьми гри, вказує нам на неналежний рівень комунікативного і мовленнєвого розвитку дитини, що і підтвердило наше припущення. А це, в свою чергу, вказує на нездатність змістовно спілкуватися і належним чином займатися спільною діяльністю, ігровою діяльністю, що і викликає складнощі у вирішенні і налагодженні конфліктних ситуацій.

В ході свого дослідження також спостерігали і фіксували труднощі у спілкуванні і взаємодії з однолітками, що, як правило, виражалось у невмінні знаходити підхід до партнера по спілкуванню, підтриманні і розвитку у встановленні контакту, погодженні своїх дій в різних видах діяльності. Наступні результати досягнень дітей підтверджують вказані тенденції. Високій рівень у самостійному визначенні та розподілу ігрових ролей та ігрових дій демонструють діти: у 1 групі – 66,93%; у 2 групі – 63,54%; у 3 групі – 67,31%; у 4 групі – 64,71%. У дітей з високими досягненнями рольової взаємодії ігрові дії планувались різноманітними, спрямованими на визначених партнерів по грі. Розповідь будувалась з прицілом дотримання рольових способів поведінки, взаємодії з партнерами. Відчувалась що дитина здатна домовлятися з іншими. Готова на узгодження своїх дій з учасниками гри. Важно вказати на те, що аналіз ігрової діяльності демонструє, що придумані дитиною ігри не завжди носять творчий характер. І це наводить на думку, що в більшості дітей ще не розвинена уява, відсутня творча ініціатива та самостійність мислення. В більшості випадків рольової бесіди у придуманій грі не спостерігається, бо рольові способи взаємодії сформовані ще не на достатньому рівні.

Розроблений науковцями лабораторії психології дошкільника комплекс діагностичних завдань «Чарівні перетворення» надає можливість характеризувати регулятивний компонент діяльності, який розкриває можливості майбутнього школяра активно реалізувати набутий досвід безпосередньо у пізнавально-практичній діяльності, здатність керувати своїми діями в процесі досягнення мети. Показниками оцінки розвитку регулятивного компоненту діяльності дитини 6 (7) років визначалося оволодіння нею такими

формами довільної регуляції як: - *вміння виконувати дії за зразком*; - *вміння виконувати дії за словесною інструкцією (дотримуватися правил гри та взаємин, власного задуму)*; а також - *вміння виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі*. Оцінювання сформованості довільної регуляції дій дитини здійснювалося за результатами її взаємодії з дорослим та виконання усіх діагностичних завдань за п'ятибальною шкалою оцінок, від найвищого до найнижчого рівня прояву означеної здатності відповідно.

Здійснено аналіз взаємозв'язків показників розвитку регулятивного компонента діяльності з іншими діагностичними показниками комплексу діагностичних завдань «Шлях до чарівної скриньки». Відзначено, що між собою різні показники сформованості регулятивного компонента діяльності мають позитивні достовірні тісні зв'язки ($p < 0,001$; $r = 0,60-0,77$). Це свідчить про природну взаємопов'язаність цих трьох характеристик довільної поведінки дитини. Найсильніше виявилися пов'язаними між собою показники вміння виконувати дії за зразком та за словесною інструкцією дорослого ($r = 0,77$). Показник вміння дітей виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі також тісно взаємопов'язаний із вмінням виконувати дії за зразком ($r = 0,64$) та з вмінням виконувати дії за словесною інструкцією ($r = 0,60$).

Проаналізовано взаємозв'язки показників розвитку регулятивного компонента діяльності з іншими психодіагностичними показниками. У другому завданні КДЗ «Чарівні перетворення» одним з показників оцінки його виконання є вміння дитини самостійно, послідовно і точно повторити малюнок за поданим зразком. Статистичні обрахунки показали, що вміння дитини відтворювати візерунок «Шлях до чарівної скриньки» тісно пов'язане із розвитком усіх трьох регулятивних вмінь дитини: вмінням виконувати дії за зразком ($r = 0,71$; $p < 0,001$); словесною інструкцією ($r = 0,59$; $p < 0,001$) та спроможністю виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі ($r = 0,56$; $p < 0,001$).

Розкрито взаємозв'язки з такими важливими для особистості дитини 5-7 років показниками, які характеризують сформованість провідної у дошкільному віці ігрової діяльності. У показників розвитку регулятивного компонента діяльності найтіснішими виявилися взаємозв'язки із показником вміння дитини послідовно виконувати завдання (обрати іграшку, придумати гру, розповісти про неї). А саме: із вмінням виконувати дії за зразком спостерігалася кореляція при $r = 0,37$ на рівні значущості $p < 0,001$; із вмінням виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі – при $r = 0,36$, $p < 0,001$; із вмінням виконувати дії за словесною інструкцією – при $r = 0,29$, $p < 0,001$. Із вмінням визначати правила гри з іграшкою показники прояву регулятивного компонента діяльності також мають позитивні достовірні взаємозв'язки у межах $r = 0,24–0,29$ ($p < 0,001$). Слабшими виявилися взаємозв'язки з таким показником розвитку ігрової діяльності, як здатність до рольової взаємодії в грі ($p < 0,1$; $r = 0,06$; $0,06$; та $p < 0,05$; $r = 0,11$).

Визначено взаємозв'язки показників розвитку творчого змістового компоненту діяльності із показниками прояву довільної регуляції старших дошкільників. Показники розвитку регулятивного компоненту діяльності найтісніше корелюють з показником розвиненості творчої уяви дитини у створенні художнього образу у межах $r = 0,35–0,44$ ($p < 0,001$). Такі показники, як вміння придумувати гру з іграшкою (варіанти гри з нею) та вміння використовувати у розповіді про гру з іграшкою елементи словесної творчої уяви взаємопов'язані з показниками прояву довільної регуляції дитини у межах $r = 0,18–0,23$ ($p < 0,001$).

Взаємозв'язки показників, які характеризують розвиненість у дитини старшого дошкільного віку регулятивного компоненту діяльності із творчим компонентом та ігровою діяльністю, на наш погляд, мають характер взаємовпливу. Так, наприклад, у творчій сюжетно-рольовій грі, з одного боку, створюються оптимальні умови для розвитку у старших дошкільників довільної регуляції: вміння цілеспрямовано будувати власну діяльність та взаємодію з іншими дітьми, орієнтуючись на зразки для наслідування, словесні інструкції,

дотримуватися правил поведінки та взаємин, долати труднощі на шляху до бажаного результату; переходу зовнішніх засобів регуляції поведінки дитини у внутрішню свідому форму з подальшим повноцінним функціонуванням в межах інших специфічно дитячих видах діяльності та переходу в наступному віковому періоді в навчальну. А з іншого – високий рівень розвитку у дитини здатності володіти своєю поведінкою дозволяє їй в процесі сюжетно-рольової гри чітко слідувати за ігровим задумом, послідовно виконувати прийняту роль, дотримуватися правил гри, конструктивно взаємодіяти з її співучасниками. У старшому дошкільному віці власний задум, як уявний образ бажаного результату, починає регулювати дії дитини та спрямовувати їх на реалізацію поставленої мети. Натомість, образотворення у своїй розвиненій формі підпорядковане певній меті, спрямоване уявою, на протипагу вільному фантазуванню.

Отже, вважаємо, що запропоновані у комплексі діагностичних завдань «Чарівні перетворення» показники розвитку здатності дитини керувати своїми діями є достатньо вичерпними та доцільними у використанні в якості характеристики сформованості у старшого дошкільника регулятивного компонента діяльності як одного з критеріїв комплексної оцінки готовності дитини до шкільного життя.

Доведено, що показники сформованості регулятивного компонента діяльності та решта показників оцінки готовності дитини до шкільного життя комплексу діагностичних завдань «Шлях до чарівної скриньки» у багатьох випадках мають між собою позитивні достовірні зв'язки на високому рівні статистичної значущості ($p < 0,01-0,001$). Проведення кореляційного аналізу даних дало можливість довести взаємозалежність розвитку усіх важливих особистісних надбань в інтелектуальній, емоційній, вольовій, ігровій, творчій сфері розвитку та діяльності дитини для визначення її готовності до шкільного життя.

Встановлені зв'язки є закономірними і показують, що розвиток у дитини здатності регулювати свої дії відповідно із поставленою метою і досягати

бажаного результату всупереч труднощам і перешкодам, що постають на шляху до неї, позитивно впливає на формування творчого змістового компоненту діяльності, підвищує рівень самодіяльної творчої гри дитини 5 – 7 років життя, які разом створюють основу сформованих соціально-психологічних якостей, життєвих вмінь та навичок, що визначають готовність дитини до навчання в умовах сучасних змін.

Одержані кількісні дані розглядаються як орієнтир першого наближення для прогнозування успішності майбутньої провідної діяльності дітей – навчальної. В такий спосіб комплексна діагностика готовності дитини до школи з оптимальним поєднанням традиційних та інтерактивних методів і організаційних форм роботи виконує діагностичну та прогностичну функцію/задачу.

Якісні характеристики об'єднують показники емоційно-ціннісного відношення до пізнавальних ситуацій, здатності до взаємодії з однолітками та дорослими та регуляції своїх дій і, в цілому свідчать про готовність дитини до шкільного навчання в такий узагальнюючий спосіб: 1 - готовність дитини до навчання в школі сформована повною мірою; 2 - готовність дитини до навчання в школі достатньо сформована; 3 - готовність дитини до навчання в школі знаходиться в стадії формування; 4 - готовність дитини до навчання в школі є умовною; 5 - дитина до школи не готова.

Кількісні характеристики готовності дитини старшого дошкільного віку до шкільного навчання представлені сумою загальної кількості балів де:

63 – 47 балів – готовність дитини до навчання в школі **сформована повною мірою**. Освітній, виховний та розвивальний вплив на дитину з боку дорослих здійснюється без змін до запланованої діяльності.

46 – 32 балів – готовність дитини до навчання в школі **достатньо сформована**. Освітня взаємодія з дитиною продовжується за орієнтирами освітньої та виховної роботи закладу дошкільної освіти.

31 – 16 балів – готовність дитини до навчання в школі **знаходиться в стадії формування**. Є потреба активізації певних розвивальних впливів. Сфера

(конкретне вміння / навичка / здатність) визначається найнижчими бальними оцінками серед усіх показників. На основі цього формулюються пропозиції/рекомендації педагогам та батькам.

15 – 7 балів – готовність дитини до навчання в школі є **умовною**. Є потреба в посиленій активізації освітніх впливів у сферах, за якими зафіксовані найнижчі бальні оцінки. З метою визначення інтенсивності сумісних розвивальних впливів, батьків необхідно інформувати про можливі перспективи розвитку дитини та потенційні можливості її досягнення дитини в новій ситуації розвитку (початок навчання в школі).

6 – 0 балів дитина до школи не готова. Є потреба в узгодженні та проведенні цілеспрямованої індивідуальної роботи з дитиною. Системне залучення батьків.

2.4. Сім'я як чинник успішної адаптації дитини до умов шкільного життя

З метою аналізу ролі сім'ї у підготовці дитини до шкільного життя була проведена робота з батьками: опитування з використанням спеціально розробленого блоку питань. Особлива увага була зосереджена на реальних показниках рівня усвідомлення батьками потенціалу власної відповідальності за гармонійний та повноцінний розвиток дитини, розуміння змістового наповнення готовності дитини до шкільного життя; особистісних властивостей дитини, її потенційних можливостей; готовності дорослих до взаємодії із закладом дошкільної освіти; розуміння особливості спілкування дорослих з дитиною та реальних умов батьківського супроводу розвитку дитини.

Відповідаючи на питання стосовно відповідальності за соціальну адаптацію дитини до шкільного життя:

- 66,7 % опитуваних основну відповідальність за соціальну адаптацію дошкільного життя покладають на ДНЗ,
- 13,3 % опитуваних повністю готові взяти цю відповідальність на себе,

- 20 % опитуваних вважають за необхідність розділити цю відповідальність між психологом та ДНЗ. Соціальне виховання дитини за допомогою психолога.

Аналізуючи присутність у дорослих почуття власної відповідальності за готовність дитини до шкільного життя визначились наступні тенденції:

- поверхове ставлення до проблеми підготовки до школи: *«Всі йдуть до школи. Кожен приживається по-своєму і зрештою стає учнем», «Не вгадаєш, як воно складеться. Мабуть, як повезе: зі школою, вчителем, однокласниками»;*

- власний досвід входження, адаптації до шкільного життя переважає у мотивації активних дій батьків у підготовці дитини до школи;

- вважають свою участь у підготовці дитини до шкільного життя цілком адекватною (зокрема, придбання необхідного приладдя), вбачаючи основну роль у цьому процесі за дошкільним закладом;

- на противагу почуттю відповідальності наявність необґрунтованої тривожності, мотивованої різними інформаційними джерелами (інформація про непомірні труднощі викликані сучасними вимогами Нової української школи): *«Вишукують у дитини неготовність до навчання, прискіпуючись до неї із різних причин. У результаті маємо емоційні стреси та дитячу тривожність щодо власної «досконалості»».*

- відсутність батьківської відповідальності за виховання дитини, байдуже ставлення до рівня якісних характеристик розвитку дитини, а відтак і готовності до шкільного життя (сім'ї з негативною соціальною ситуацією).

Відповідаючи на питання «В чому, на Ваше переконання, полягає готовність дитини до шкільного життя?»:

- 27,8 % опитуваних назвали соціальну адаптацію;
- 58,3 % опитуваних віддали перевагу інтелектуальному та фізичному аспектам;
- 13,9 % опитуваних виділили фізичний та емоційний аспекти.

Відповідаючи на питання «Яку інформацію під час зустрічі з вихователем (психологом) Ви б хотіли отримати?» батьки виокремлюють:

- успіхи дитини (сильні сторони), спільний план дій у подальшій співпраці – 44,4 % від загального числа опитаних;
- труднощі(слабкі сторони), цілі та задачі для розвитку дитини – 66,7 % від загального числа опитаних;
- успіхи, труднощі, спільний план дій – 11,1 % від загального числа опитаних.

На питання «Чи є для Вас корисними індивідуальні зустрічі з психолого-педагогічною службою?» 89 % від загального числа опитаних відповіли «так», 11 % - «ні».

Спілкуючись з батьками дошкільників реально відчуваємо, що сучасна родина потребує допомоги. Кожен з дорослих не хоче бути поганим батьком, проте не знає як стати кращим. Більшість готова чути як про успіхи своєї дитини, так і про проблеми. Важливим для них є зворотній зв'язок від вихователя, індивідуальний підхід, покроковий розбір кожної ситуації і дієвий та зрозумілий алгоритм вирішення проблеми. Узагальнюючи досвід обговорення з батьками вихованців проблеми готовності дитини до шкільного життя, підкреслимо, що потребує подальшої роботи поглиблення знань дорослих про змістовне наповнення поняття готовності до шкільного життя, уміння аналізувати процес розвитку необхідних досягнень у власної дитини. Рівень осмислення батьками вихованців означеної проблеми залежить від емоційного клімату і культури спілкування дорослого з дитиною у сімейному житті. Виявлені тенденції буде враховано в роботі над практичними рекомендаціями.

ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Порівняльний аналіз прикладних основ та результатів діагностичної оцінки готовності дитини до шкільного навчання в умовах реформування української школи підтверджує необхідність єдиного, універсального діагностичного інструментарію, визначальним критерієм якого виступає компетентнісний підхід до наскрізних для дитини дошкільного та молодшого шкільного віку знань, вмінь та навичок на противагу кількісним показникам розвитку дитини за окремими освітніми напрямками.

Підтверджено, що в умовах світових тенденцій та очікувань суспільства щодо реформування дошкільної та початкової освіти необхідно враховувати важливі надбання та закономірності розвитку дитини старшого дошкільного віку в емоційній, соціальній, інтелектуальній, вольовій, духовній сфері. Комплексний підхід в оцінці готовності дитини шостого та сьомого років життя до систематичного навчання в умовах реформування сучасної школи забезпечує достатній та адекватний інструментарій в роботі педагогів та психологів закладів дошкільної освіти для визначення батьками майбутніх першокласників питання часу вступу дитини до школи. Водночас розробка та використання у практиці освіти адекватної оцінки готовності дитини до систематичного навчання в умовах реформування сучасної школи спрямовує педагогів початкових класів школи здійснювати диференційований та індивідуалізований вибір навчально-виховних методів партнерської взаємодії з учнями початкової школи.

Орієнтація свідомих педагогів на педагогіку співробітництва, на особистісно-зорієнтовану взаємодію з дитиною потребує не лише певних особистісних якостей (доброти, любові до дітей, уваги, терпіння і поваги до кожної дитини), а й професіоналізму, що передбачає: - знання вікових індивідуальних особливостей розвитку кожної дитини; - уміння адекватно спілкуватися з дітьми різного віку і з різним рівнем розвитку комунікативних здібностей; - уміння коректно відзначати їхні чесноти та недоліки;

налагоджувати взаємини між дітьми, організовувати спільну діяльність; - підтримку індивідуальних інтересів кожної дитини тощо. Врахування індивідуальних особливостей дитини на важливому етапі переході від дошкільної до початкової освіти орієнтує на розвиток у педагогів таких умінь: бачити в дитині неповторну індивідуальність у всьому розмаїтті її якостей і властивостей і саме на цій основі моделювати стратегію виховної взаємодії; підтримувати та стимулювати прагнення дитини до самостійності, незалежності, свободи вияву власних потреб у визнанні та самоствердженні в найближчому оточенні.

За результатами апробації комплексу діагностичних завдань проаналізовано та узагальнено наступні змістовні та організаційні висновки щодо ефективності та специфіки їх використання з метою оцінки готовності дитини до навчання в умовах реформування української школи:

➤ наукове обґрунтування теоретичних та прикладних питань проблеми готовності дитини до шкільного життя сприяє вирішенню важливих питань онтології зростання людини, становлення психологічних досягнень, завдяки яким у дитини з'являється можливість опанувати нову соціальну ситуацію розвитку, нові види діяльності, новий характер взаємовідносин з однолітками і дорослими. Особливу значимість в умовах модернізації освіти та новому нормативно-правовому контексті прийнятих стандартів дошкільної та початкової освіти набуває рішення проблеми наступності дошкільного та початкового навчання, ядром якого є готовність дітей дошкільного віку до умов сучасної школи.

➤ узагальнення змістових та організаційних особливостей використання експрес-діагностики «Чарівні перетворення» з дітьми від 5,5 до 7,0 років, конкретизує цільове призначення діагностичного інструментарію для підтримки вікових та індивідуальних досягнень дітей старшого дошкільного віку, збереження специфіки дошкільної та шкільної освіти дітей, визначення свідомої позиції батьків вихованців щодо рішення вступу дитини до школи, виявлення психолого-педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, які

сприятимуть забезпеченню оцінки якості освіти, наступності між дошкільною та початковою освітою дитини, безперервності та послідовності розвитку особистості впродовж життя.

➤ діагностичні дані щодо ступеню готовності дитини до навчання в умовах реформування української школи на момент його застосування надають прогностичну інформацію, яка об'єднує зусилля педагогів, психологів, батьків вихованців для підтримки вікових та індивідуальних особливостей розвитку дитини. На основі якісного аналізу отриманих даних можливо визначити доцільність та час проведення діагностичної взаємодії із дитиною з точки зору можливості корегування освітніх впливів та об'єднання зусиль з батьками.

➤ апробація комплексу «Чарівні перетворення» надала можливість обґрунтувати складність та послідовність виконання пізнавальних та творчих завдань в єдиний формат ігрової взаємодії, який притаманний для дітей двох вікових діапазонів: 1) дитина віком 5 р. 1 міс. - 5 р. 5 міс. та 5 р. 6 міс. - 6 р. 1 міс. в умовах закладу дошкільної освіти; 2) дитина віком 6 р. 1 міс. - 6 р. 5 міс. та 6 р. 6 міс. - 7 р. 0 міс. в умовах першого класу НУШ.

➤ визначення організаційних та операціональних особливостей використання розробленого інструментарію підкреслює реальну тривалість (часовий проміжок) експрес-діагностики для взаємодії з дитиною (25-30 хвилин) і за потреби дозволяє скорегувати серіацію виконання завдань.

➤ на основі даних зворотного зв'язку прописано сценарний план, технічні умови та підготовка до обстеження готовності дитини до шкільного навчання.

Рекомендована література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.

2. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). Київ, 2021. 58 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/0be/86b/6050be86b4f68482865820.pdf>.

3. Нова Українська Школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

4. Піроженко Т.О., Карабаєва І.І., Соловійова Л.І., Хартман О.Ю. Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : методичні рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 36 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/734633/> (дата звернення 28.03.2023).

5. Піроженко Т., Карабаєва І., Соловійова Л., & Хартман О. Вивчення готовності дітей старшого дошкільного віку до систематичного навчання в умовах реформування української школи. *Психологічний часопис*. 2022. № 8 (2), С. 18–32. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.2.2>. <http://lib.iitta.gov.ua/732153/>

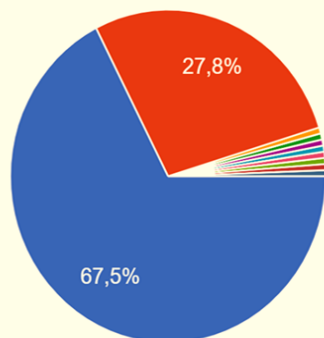
6. Піроженко Т., Карабаєва І., Соловійова Л., & Хартман О. Якісна та кількісна характеристика готовності старших дошкільників до навчання у школі. *Психологічний часопис*. 2023. № 9 (1), С. 41–49. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.1.4>, <http://lib.iitta.gov.ua/735121/>

Додаток

Готовність педагогів до вирішення проблем наступності

Чи вважаєте Ви необхідним проведення діагностичного обстеження дитини на предмет готовності перед початком шкільного навчання?

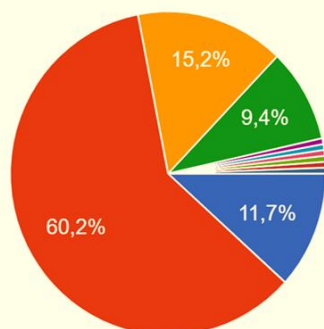
169 відповідей

- так
 - ні
 - Так, але психологічної готовності
 - співбесіда
 - Так, психологом у ЗДО
 - Так, якщо це стосується психологічн...
 - Психічних процесів, а не знань(чит...
 - За бажанням батьків і самої дитини
- ▲ 1/2 ▼

Діагностика психологічної готовності до школи має здійснюватися

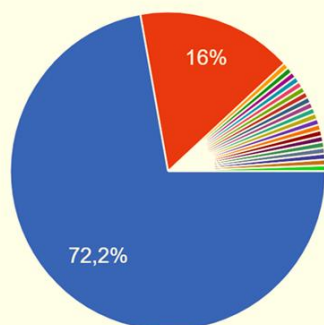
169 відповідей

- за 1 рік до початку шкільного навчання
 - не пізніше, як за 6 місяців до початк...
 - в серпні передуючого навчального р...
 - діагностика не потрібна
 - за рік і за пів року (двічі)
 - співбесіда в серпні передуючого нвч...
 - Протягом року перед школою
 - Лютий-травень в старшій групі. Баж...
- ▲ 1/2 ▼

Чи повинен дитячий садок готувати дитину до навчання у школі?

169 відповідей

- так
 - ні
 - Забезпечити дошкільну зрілість
 - Проживати дитинство, формуючи д...
 - Частково, залежить, що у це слово...
 - Повноцінний розвиток дитини відпо...
 - Дитячий садок має сформувати дош...
 - Дитячий садок повинен дати дитині...
- ▲ 1/3 ▼

Відомості про авторів

ПРОЖЕНКО Тамара Олександрівна - завідувач лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України.

КАРАБАЄВА Ірина Іванівна - старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник.

СОЛОВЙОВА Людмила Іванівна - старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, кандидат психологічних наук.

ХАРТМАН Олена Юріївна - старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, кандидат психологічних наук.

ФЕДОРЧУК Олена Іванівна - науковий співробітник лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

ТОКАРЄВА Людмила Дмитрівна – науковий співробітник лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Наукове видання

**ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ
РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Препринт

Авторська редакція

Ум. друк. арк. 1,3

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
01033, м. Київ, вул. Паньківська 2;
тел./факс: (044) 288-33-20

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
№ 6418 від 03.10.2018 р.